

Бенцман Ю. І., викладач обласних курсів удосконалення керівних кадрів НМЦ ЦЗ та БЖД Київської області

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ

Технологія вказує, з одного боку, на конкретні способи і засоби здійснення професійної діяльності, з іншого боку – на результати. Ступінь досягнення за допомогою зазначених засобів і дій характеризує майстерність керівника заняття.

Термін «інновація» означає внесення в навчальний процес нового (факти, методи, прийоми), що покращує діючу систему підготовки слухачів.

На даний момент відомо ряд педагогічних технологій, які дозволяють керівнику заняття виконувати завдання з підготовки слухачів до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Технологія особистісно зорієнтованого навчання

Мета особистісно зорієнтованого заняття – створення умов для розвитку пізнавальної діяльності слухачів.

Засоби для досягнення цієї мети:

- використання різноманітних форм та методів організації навчальної діяльності, що дозволяють розкрити суб'єктивний досвід слухачів;
- створення атмосфери зацікавленості кожного слухача в роботі навчальної групи;
- стимулювання слухачів до висловлювань, до застосування різних способів виконання завдань без страху помилитися, дати неправильну відповідь;
- використання у процесі заняття дидактичного матеріалу, що дозволяє слухачеві вибрати найбільш для нього значущі вид та форму навчального змісту;
- оцінка діяльності слухача не тільки за остаточним результатом (правильно чи неправильно), але й за процесом його досягнення (оригінальність, самостійність);
- заохочення прагнення слухача знаходити свій спосіб роботи (вирішення завдання), аналізувати методи роботи інших слухачів у процесі групових вправ і практичних занять;
- створення педагогічних ситуацій спілкування на занятті, що дозволяють кожному слухачеві проявляти ініціативу, самостійність, вибірковість у способах роботи, створення обстановки для природного самовираження слухачів;
- повідомлення на початку заняття не лише теми, але й методів організації навчальної діяльності на занятті;
- обговорення в кінці заняття не тільки того, що засвоїли, чим оволоділи слухачі, але й організації навчальної діяльності на занятті;

➤ обговорення в кінці заняття не тільки того, що було засвоєно, про що дізналися слухачі, але й того, на що сподівалися (не сподівалися), що б хотілося виконати ще раз;

➤ завдання на самостійну роботу не лише називається, визначаються тема та обсяг, але й детально пояснюється спосіб раціональної організації самостійної роботи.

Особистісно-орієнтована технологія навчання – це організація такої системи взаємодій між учасниками процесу навчання, при якому найбільш повно використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розвитку й гармонійного вдосконалення особистості. Етапи цієї технології наступні:

1. Орієнтації.
2. Визначення мети.
3. Проектування.
4. Організації виконання плану діяльності.
5. Контрольно-оцінювальний етап.

Особистісно-орієнтована технологія враховує:

- рівень освіти, трудовий та життєвий досвід;
- індивідуальні особливості;
- віковий період.

Особистісно-орієнтована технологія сприяє формуванню:

- культури пошуку і праці;
- захоплення;
- дослідницького стилю;
- упевненості;
- самостійності;
- ініціативності;
- творчості.

Отже, основна ознака цього процесу – орієнтація на слухача. А гуманістична позиція викладача полягає в тому, щоб прийняти особистість такою, якою вона є, і включати у своє спілкування її життя у всіх проявах та стати його співучасником.

Враховуючи це, виходячи з інтересів слухача, рівня його знань та вмінь, слід коригувати освітній процес, особливу увагу звертати на розвиток критичного мислення. А це вже здатність самостійно аналізувати інформацію; уміння бачити помилки або логічні порушення у твердженнях партнерів; аргументувати свої думки, змінювати їх, якщо вони є неправильними; розпізнавати пропаганду; наявність розумової долі скепсису, сумнівів; прагнення до пошуку оптимальних рішень; мужність, принциповість, сміливість у відстоюванні своїх позицій, відкритість до сприйняття інших поглядів.

Критичне мислення – це звичка мозку мислити та розуміти, схильність кожної особистості мати широкий світогляд, бути допитливим та прагнути переосмислювати здобуту інформацію у світлі нових даних.

Етапами критичного мислення є:

- оцінка, синтез, аналіз, використання, розуміння та знання;
- сприйняття інформації (можна використовувати різні джерела інформації);
- аналіз висновків – інформації;
- зіставлення із протилежними точками зору;
- розробка системи доказів на підтримку відповідної точки зору;
- прийняття рішення, яке ґрунтується на доказах.

Одним із найефективніших видів навчальних занять на курсах, які дають змогу реалізувати особистісно-орієнтовану технологію підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних та управлінських кадрів, є **групова вправа та ділова (штабна) гра**.

Групова вправа – вид навчального заняття, який використовується під час вивчення навчальних модулів з основ управління, організації та дій під час надзвичайних ситуацій, підготовки та застосування сил цивільного захисту. Вона має за мету прищеплення слухачам навичок з прогнозу та оцінки обстановки, розрахунку необхідних сил і засобів для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт, управління заходами з мінімізації та ліквідації наслідків НС. Групова вправа проводиться у навчальних аудиторіях з використанням макетів, карт, схем місцевості або обчислювальної техніки кабінету інформаційних технологій навчання.

Суть групової вправи полягає в тому, що всі слухачі, об'єднані в навчальну групу, призначаються і виконують обов'язки за однією і тією самою службовою посадою в умовах утвореної керівником обстановки.

Ділова (штабна) гра – застосовується як метод активного навчання слухачів з метою вироблення в них навичок прийняття управлінських рішень за надзвичайних ситуацій, а також як засіб тестування здібностей. Елементи ділової гри: розподіл за ролями, змагання, особливі правила тощо. Ділова гра забезпечує високий рівень наближення до реальності, практичне відтворення ситуації. Проводиться у навчальних аудиторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання, або навчальному кабінеті інформаційних технологій на підставі як реальних планів цивільного захисту, так і спеціально створеної викладачами обстановки. Слухачі завчасно поділяються на малі групи, у складі яких виконують обов'язки за різними посадами в системі цивільного захисту.

Технологія проблемного навчання

В основі технології проблемного навчання – створення керівником заняття самостійної пошукової діяльності слухачів із розв'язання навчальних проблем, у ході якої формуються нові знання, уміння, навички та розвиваються здібності слухача, активність, зацікавленість, ерудиція, творче мислення та інші особисто значущі якості.

Під час проблемного навчання керівник заняття не передає знання в готовому вигляді, а ставить перед слухачем завдання (проблему), зацікавлює його, викликає в нього бажання знайти спосіб її розв'язання.

Навчання стає більш реальним і цілеспрямованим, коли застосовуються не репродуктивні, а проблемні технології, основою для яких слугує моделювання навчально-професійних дій та ситуацій, повсякденної діяльності, їх розгляд, аналіз та оцінка, проведення семінарів, дискусій тощо. Проблемні технології створюють обстановку реальної практики розв'язання конкретних задач у НС і ставлять слухачів у реальну роль, дозволяють їм самостійно і творчо засвоювати необхідні знання, приймати обґрунтовані рішення, брати на себе відповідальність за їх виконання та наслідки.

Досвід і практика переконують, що пізнавальна необхідність виникає у слухачів тоді, коли вони не можуть досягти мети за допомогою відомих їм способів дій, знань. Ця ситуація і називається проблемною, вона допомагає дати необхідний напрямок думок і тим самим створити внутрішні умови для засвоєння нового матеріалу, забезпечити таким чином можливість керування з боку викладача цим процесом. Ось чому під час проведення занять проблемну ситуацію слід розглядати як центральну ланку навчання.

Зважаючи на результати наукових досліджень, процес проблемного навчання можна звести до таких основних характерних етапів: виникнення (постановка) проблемної ситуації; усвідомлення сутності протиріччя і постановка проблеми (формулювання проблемного завдання); пошук способу вирішення проблемної ситуації шляхом інтеграції здогадок, гіпотез тощо з намаганням відповідного обґрунтування; доведення гіпотези; перевірка вірності вирішення проблемної ситуації. При цьому творчість слухачів полягає в опрацюванні неповних, суперечливих даних та перетворенні їх в якісно нові знання та вміння для прийняття ефективних рішень.

Проблемна ситуація – це ситуація, яка виникає внаслідок такої організації керівником заняття взаємодії зі слухачем та з об'єктом пізнання, яка допомагає виявити пізнавальне протиріччя. Проблемна ситуація характеризується інтелектуальним ускладненням і потребою в його розв'язанні. Сутність пізнавального протиріччя міститься у неможливості за допомогою тих знань і способів діяльності, якими володіють слухачі, вирішити протиріччя, що виникли.

Проблемні ситуації зручно створювати під час мотивації, використовуючи різні цікаві факти.

Наприклад:

1. Повінь приносить не тільки великі руйнування будівель та інших комунікацій, а й несе загрозу життю і здоров'ю людини.
2. Які необхідно виконати заходи щодо захисту населення при наближенні повені?

Технологія розвиваючого навчання

Технологія розвиваючого навчання – це активно-діяльнісний спосіб навчання, під час якого враховуються та використовуються природні закономірності індивідуального розвитку слухача. Сучасна система навчання вимагає від керівника заняття нових підходів до охоплення великого обсягу інформації. Неможливо одній людині знати все, навіть у вузькій сфері знання. Слуха-

чі ж повинні мати зовсім інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, аналізувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати свою думку. Слухачі повинні не тільки пізнавати світ, а й навчитися думати, аналізувати, систематизувати, знаходити компроміси, виділяти головне, критично ставитися до будь-яких аргументів, вміти відстоювати свою позицію.

Технологія інтерактивного навчання

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен слухач відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх слухачів, де і слухач, і керівник заняття є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Інтерактивні технології умовно поділяються на чотири групи:

1. Кооперативного навчання:

- навчання в парах;
- ротаційні (змінювані) трійки;
- два – чотири – всі разом;
- «карусель».

2. Кооперативно-групового навчання:

- обговорення проблеми в загальному колі;
- «мікрофон»;
- незавершені речення;
- мозковий штурм;
- навчаючись – учусь;
- кейс-метод;
- вирішення проблеми.

3. Ситуативного моделювання:

- симуляції;
- спрощене судове слухання;
- розігрування ситуацій за ролями.

4. Опрацювання дискусійних питань:

- метод-прес;
- «займи позицію»;
- «зміни позицію»;
- неперервна шкала думок;
- дискусія;
- дебати.

Ставлення до використання інтерактивних технологій на занятті досить неоднозначне. Частина педагогів вважають їх прогресивним кроком у розвитку педагогічного процесу. Існує також думка, що такі технології є компромісом зі слухачами, які не хочуть і не бажають наполегливо працювати. Однак, є незаперечним, що саме інтерактивні технології підвищують зацікавленість слухачів до предмета, розвивають творчість, навчають працювати з різними джерелами знань.

Технологія розвитку критичного мислення

Технологія розвитку критичного мислення формує творче мислення, сприяє розвитку креативності. Критичне мислення необхідне під час розв'язання проблемних задач, формулювання висновків, оцінювання та прийняття рішень.

Сприймання, розуміння, усвідомлення та засвоєння навчальної інформації вимагає активної розумової діяльності, у тому числі критичного мислення. Критичне мислення – складний процес, який починається з ознайомлення з інформацією, а закінчується прийняттям рішення. Критичне мислення проявляється:

- у здатності людини самостійно аналізувати інформацію;
- в умінні бачити помилки або логічні порушення у твердженні різних авторів;
- в умінні аргументувати свої думки (змінювати їх, якщо вони є неправильними, і відстоювати, якщо вони є вірними);
- у прагненні до пошуку оптимальних і аргументованих рішень.

Інформаційні технології

Інформаційна технологія в навчально-виховному процесі – це поєднання традиційних технологій навчання і технологій інформатики. Найсучаснішим комп'ютерним засобом навчання є мультимедіа, що ґрунтується на спеціальних апаратних і програмних засобах.

Однією з беззаперечних переваг засобів мультимедіа є можливість розроблення на їх основі інтерактивних комп'ютерних презентацій.

Проведення занять при комплексному застосуванні традиційних і мультимедійних технологій забезпечує набуття слухачами не тільки глибоких і міцних знань, а й вміння розвивати інтелектуальні, творчі здібності, самостійно набувати нових знань та працювати з різними джерелами інформації.